

גליון תקפ"ב
(שנה י"ג)

פרשת מקץ
תשע"ז

מעדני אשר

י"ל ע"י מכון מעדני אשר

מדוע נהגו להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת בבוקר הרי הדלקת נרות היה בלילה?

יש להקשות: מדוע נהגו להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת בבוקר הרי הדלקת נרות בבית המקדש היה בלילה, אי"כ מדוע מדליקים גם ביום ועושים זכר לזה, כך מקשה בשו"ת בנין שלמה סימן נ"ג, וכן בשדה חמד מערכת חנוכה אות כ"ד, וכן בשו"ת שיה יצחק סימן שמי"א, וכן בשו"ת לבושי מרדכי מהדורא תנינא סימן ס"ו.

איכא כמה תרומים:

- א. טעם המנהג לפרסום ניסא דיותר מתפרסם הנס כשמדליק נרות ביום שאין להם צורך, רק להודיע הנס, מלהדליק בלילה אשר הדרך להדליק נר להאיר בחושך, כך כתב בספר נהר מצרים הלכות חנוכה אות י"ב.
- ב. גם יהיה מזה תועלת למי שלא הדליק בליל העבר כי היה בדרך ונאנס, שידע בליל הבא כמה נרות הוא מדליק כדי שיברך על הנר הנוסף, כך כתב בספר נהר מצרים בהלכות חנוכה אות י"ב.
- ג. אולי יצא המנהג כדי לצאת דעת הרמב"ם דסבירא ליה הלכות תמידין ומוספין פרק ג' הלכה י' י"ב דגם בבוקר היה צריך להדליק נרות המנורה בבית המקדש אם מצאן כבויים, ועל פי זה נכון המנהג להדליק בבית הכנסת גם בבוקר, משום שבמנורה נמי היה ניכר הנס גם בבוקר בעת ההטבה, דלא היה בו להדליק ולהיטיב רק ליום אחד והדליקו בו שמונת ימים, והא דאין מדליקין בבית בבוקר היינו משום דביום ליכא פרסומי ניסא כלל דשרגא בטיהרא מה אהני, אבל בבית המקדש דהוא מקדש מעט שפיר נכון להדליק במנורה נר חנוכה כדי לעשות זכר לנס ההטבה, כך כתב בשו"ת בנין שלמה סימן נ"ג, ובשו"ת שיה יצחק סימן שמי"א, ובשו"ת לבושי מרדכי מ"ת סימן ס"ו.

האם יש ענין שלא לאכול בחצי שעה הראשונה שהנרות דולקות?

איתא בש"ע אור"ח סימן תר"ע ס"ק א' נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות.

איכא כמה טעמים במנהג זה:

- א. לפי שהנס נעשה על ידם, שהאכילה יהודית את האויב שהיא היתה בתו של יוחנן כ"ג והיתה גזירה שכל ארוסה תבעל לטפסר תחלה והאכילה לראש הצוררים גבינה לשכרותו וחתכה את ראשו וברחו כולם, כך כתב במגן אברהם אור"ח סימן תר"ע.
 - ב. כדי להכיר שאסור להשתמש לאורה, כך כתב בבית יוסף אור"ח סימן תר"ע, ויש עוד טעם במטה משה.
- יש להקשות:** לפי טעם זה מדוע רק הנשים נוהגות שלא לעשות מלאכה הרי טעם זה נוהג גם באנשים, כך מקשה בשו"ת חתם סופר אורח חיים סימן קנ"ה.
- ובפרי מגדים כתב דלפי טעם זה:** אין לחלק בין אנשים לנשים וגם לאנשים אסור לעשות מלאכה, וכן כתב המשנה ברורה שיש אומרים שגם אנשים אסור לעשות מלאכה והכוונה לפי טעם הנ"ל.
- יש להקשות:** לפי טעם זה נראה דאפילו לאכול אסור, וצ"ע שבש"ע כתב ונוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה דמשמע דזווקא מלאכה אסור, כך מקשה הגאון רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל במשנה ברורה אבן ישראל.
- נראה לתרץ:** דשאני מלאכה שאי אפשר לעשות בחשיכה אי"כ ניכר כשעושה מלאכה בפני הנרות אז יש מראית העין שמשמש בזה לצורך המלאכה, משא"כ אכילה אפשר נמי בחושך, ואע"ג דאמרינן בגמ' יומא ע"ה ע"ב דמי שאוכל בחשיכה אינו שבע, מ"מ אפשר לאכול בחשיכה, מעדני אשר.

האם על נרות של בית הכנסת אפשר הרואה לברך ברכת שעשה ניסים?

קימ"ל אור"ח סימן תרע"א ס"ק י"א מדליקים נר חנוכה בבית הכנסת ומברכים, בענין האם קטן יכול להדליק נרות חנוכה של בית הכנסת עיין בספר מעדני אשר מקץ חנוכה תשס"ט.

איכא כמה טעמים למנהג זה:

- א. מפני האורחים שאין להם בית להדליק בו, וכמו שתיקנו קידוש בליל שבת בבית הכנסת, כך כתב הבית יוסף אור"ח סימן תרע"א.
- ב. משום פרסומי ניסא, כיון שאין אנו יכולים לקיים המצוה כתיקונה ולהדליק בפתח הבית מבחוץ, מפני שיד העכו"ם תקיפה, כך כתב הבית יוסף בשם הריב"ש.
- ג. כדי לפרסם הנס בפני כל העם ולסדר הברכות לפנייהם, לפי שיש בזה פרסום גדול לשמו יתברך וקידוש שמו שמברכים אותו במקלות, ויש בהדלקה זו משום זכר להדלקת הנרות במקדש, כך כתב בכלבו הלכות חנוכה סימן מ"ד.

וקימ"ל סימן תרע"ו סעיף ג' מי שלא הדליק ואינו עתיד להדליק באותו הלילה, וגם אין מדליקין עליו בתוך ביתו, כשרואה נר חנוכה מברך שעשה ניסים.

יש לחקור האם על נרות של בית הכנסת אפשר לברך ברכת הרואה או דילמא על נרות של בית הכנסת אי אפשר לברך ברכת הרואה.

הנה באשל אברהם להגה"ק מבוסטאטש אור"ח סימן תרע"ו ס"ק ג' כתב וז"ל בראיית נרות שמדליקין בבית הכנסת צריך לעיין אם לברך על זה שעשה ניסים ושהחיינו כי כיון שהדלקה זו קבוע בכל תפוצות הגולה על ידי חז"ל האחרונים אחר חיתום הוראה בגמ' ראוי לברך על זה ומכל מקום צ"ע.

ובשו"ת מנחת אלעזר חלק ב' סימן ס"ח כתב שאפשר לברך ברכת שעשה ניסים ושהחיינו כשרואה נרות של בית הכנסת, ובשו"ת התעוררות תשובה חלק א' סימן ק"ג.

ובשו"ת אגרות משה אור"ח חלק א' סימן ק"צ כתב שלא יברך על ראיית נרות דבית הכנסת, אך לתירוץ התוס' סוכה מ"ו שתקנו ברכת ראייה דזווקא במצות נר חנוכה משום חביבות הנס, אי"כ זה שייך גם בנרות בית הכנסת, דגם כן לפרסומי ניסא הודלקו.

ובשו"ת מנחת שלמה תנינא ב - ג סימן נח ד"ה וקצת ראייה כתב וז"ל ומסופקני להלכה דיתכן דעל נר חנוכה של ביהכ"ס אין יכולים לברך ברכת הרואה, שאין זה כרואה נר חנוכה, אלא כסתם נר, ואם מטעם מנהג הרי לא נזכר שנהוג גם לברך בזה ברכת הרואה.

וכן הגרי"ש אלישיב זצ"ל סובר שאין לברך ברכת הרואה על נרות של בית הכנסת כיון שאין יוצאים בזה ידי חובתו.

ברכת מזל טוב

להגאון רבי **משה יצחק פארהאנד** שליט"א ירושלים
רב בית המדרש וראש כולל בית הלל
לרגל שמחת נשואי בתו תח"י במו"ט עב"ג
הבה"ח **אליעזר יוסף קרעדיטור** נ"ו
יהא רעוא שיזכה לרוות נחת דקדושה מכל יוצאי חלציו
ויצליח בכל אשר יפנה

גליון זה נודב ע"י ידידיו

הרב **אהרן סאמט** שליט"א בית שמש
לעילוי נשמת
הגה"ק רבי **אברהם יצחק בן מוה"ר אהרן דוד הכהן** זצוקל"ה
כ"ק מרן האדמו"ר מתולדות אהרן זיע"א
לרגל יומא דהלולא רבה
כ"ז כסליו תשנ"ז ת.נ.צ.ב.ה.
יהא רעוא שזכותו של הצדיק תגן על התורם להתברך בכל מילי דמייט

איך יכול להיות שבחנוכה יש ענין להדליק עם טלית

הרי לילה לא זמן ציצית?

הנה איתא בשאלות בפרשת וישלח הלכות חנוכה ע"מ קע"ד מניח את המנורה על הפתח מצד שמאל כדי שתהיה המזוזה בימין והמנורה בשמאל ובעה"ב בטלית מצויצת באמצע.

יש להקשות: הרי מדליקין נר חנוכה בלילה, ולילה לא זמן ציצית, אי"כ איך כתב השאלות שמלבש ציצית בלילה, כך מקשה בעמק שאלה על השאלות בפרשת וישלח הלכות חנוכה ע"מ קע"ד, וכן בשפת אמת לחנוכה, וכן בשו"ת דברי יציב יור"ד סימן ל"א.

איכא כמה תרוצים:

א. ע"פ מה שכתב בספר הפרדס לרש"י הל' ציצית סימן ל"ו דלפני הנר חייב בציצית גם בלילה כמו ביום, לפי הנ"ל אתי שפיר דכיון שיש את הנירות חנוכה יש אור לכן מלבש ציצית אף בלילה, מעדני אשר.

וכן כתב בחתם סופר בהגהות לשי"ע אור"ח סימן י"ח וז"ל בסמ"ע חו"מ סימן ה' ס"ק ז' כתב דבלילה כשיש נרות דולקים, מותר לדון אף בלילה, אי"כ מכל שכן לענין ציצית דלא כתוב ביום רק בראייה תליא מילתא דכתיב וראיתם אותו, ומסיק החתם סופר: דקשה אי"כ לא הוא מצוה עשה שהזמן גרמא, כיון דכשיש נרות חייב בציצית אף בלילה, אי"כ איך אמרינן בגמ' קדושין ל"ד ע"א דציצית הוא מצות עשה שהזמן גרמא וצ"ע.

ובגליוני הש"ס להגאון רבי יוסף ענגיל צ"ל שבת כ"ז ע"ב כתב וז"ל והנה ראיתי לחכם אחד שהעיר דלסמ"ע חו"מ סימן ה' דיכול לדון אפילו תחילת דין בלילה לאור הנר כיון שיכולין לראות, אם יהיה מחויבין בציצית גם כן בלילה לאור הנר, כיון דגם ציצית בראייה תליא מילתא.

ומסיק בגליוני הש"ס: ונראה פשוט דכיון דליתא בראייה אצל אחרים שאין להם אור הנר פטור, ואף דגם אחרים יכולים להדליק נר, מ"מ כיון שמחוסר הדלקת הנר אזי בכל מי שידליק נאמר כן דליתא בראייה אצל אחרים שלא הדליקו כיון דאין אור מאליו.

ומביא ראיה בגליוני הש"ס: ותדע דאל"כ מדוע חשבינן לציצית מצות עשה שהזמן גרמא, הא אין הזמן גורם רק האור דגם בלילה אם יש אור הרי חייבין, אלא על כרחך שגם כשיש אור פטור מציצית בלילה.

ב. צריך לומר דסבירא ליה לשאלות כשיטת הרשב"א והר"ן דמדליקין בתחילה השקיעה בעוד היום ויכול להכיר בין תכלת ללבן, אי"כ הוא יום לכן יש עדיין חיוב ללבוש ציצית, כך תירץ בעמק שאלה על השאלות בפרשת וישלח הלכות חנוכה ע"מ קע"ד.

ג. סבירא ליה כדעת הרא"ש דכסות יום חייב אף בלילה, לכן יש ענין להלביש טלית בעת הדלקת נרות, דמייירי בכסות יום, כך תירץ בעמק שאלה על השאלות בפרשת וישלח הלכות חנוכה ע"מ קע"ד.

ד. אפשר דהשאלות מייירי בערב שבת שאז מדליקים מבעוד יום, ולכן כתב השאלות שילביש טלית, כך תירץ לי ידידי הרה"ג רבי יחזקאל דויטש טלית"א בית שמש.

והמאירי שבת כ"ב עמוד א' גורס ויבא בעל הבית בתפליו ובטלית מצויצת ביניהם חונה מלאך י"י סביב ליראיו ויחלצם, אי"כ גם קשה ויתורץ בתרוץ דלעיל.

בימות החול בחנוכה מי שיש לו רק נר אחד

האם נר ביתו עדיף?

הנה איתא בגמ' שבת כ"ג ע"מ ב' אמר רבא, פשיטא לי נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו.

יש לחקור האם רק בשבת אמרינן נר של שבת עדיף משום שלום ביתו, אבל בימות החול אם אין לו אלא נר אחד אז אמרינן נר חנוכה עדיף או דילמא גם בימות החול אמרינן שלום בית עדיף.

הנה בשו"ת הלכות קטנות חלק ב' סימן קפ"א נסתפק בזה האם שלום בית עדיף אמרינן נמי בכל לילה או דילמא רק בשבת ומניחו בצ"ע.

ומדברי הר"ן שבת י' ע"א מדפי הר"ף בד"ה אמר רבא שכתב וז"ל נר ביתו בשבת והוא עני שאין לו כדי לקנות שמן לשתי נירות, שלום ביתו עדיף, דהכי אמרינן לקמן שבת כ"ה ע"ב ותזנח משלום נפשי זו הדלקת נר בשבת שבני ביתו מצטערין לישב בחושך, משמע מדבריו שרק בשבת אמרינן שהנר עדיף, אבל לא בימות החול.

וכן משמע מרש"י שבת כ"ג ע"מ ב' על הא דאמרינן בגמ' משום שלום ביתו וז"ל והכי אמרינן לקמן שבת כ"ה ע"מ ב' ותזנח משלום נפשי, זו הדלקת נר בשבת, שבני ביתו מצטערין לישב בחושך.

מעדני אשר: לפי הפירוש הנפלא שהביא במאירי שבת כ"ג ע"ב מאחד הראשונים דהכוונה משום שלום ביתו, היינו מצד אשתו שהמצוה של הדלקת נרות שבת מסורה לה, ואם ידליק רק נר חנוכה ששייך לו יהא מחלוקת, לפי הנ"ל בודאי שזה שייך רק בנר שבת ולא בימות החול.

ובשפת אמת שבת כ"ה ע"מ ב' על הא דאמרינן שם בגמ' ותזנח משלום נפשו זו הדלקת נר בשבת, כתב דרבינו חננאל לא גרס בשבת, וכן הוא בתדב"א זוטא פ' ט"ז בנוסחא הישנה וגם לגירסא דידן נראה הכוונה דמזה למדו חכמים מצות הדלקת נר בשבת, אבל ותזנח משלום הוא בכל הלילות כשאין נרות להדליק ליכא שלום, וכן התקינו נר בשבת שיהיה שלום, אי"כ בודאי שכל לילה אמרינן שלום בית עדיף.

וכן משמע להדיא מדברי המגן אברהם סימן תרע"ח ס"ק ב' שאף בימות החול אמרינן שלום ביתו עדיף, וכן משמע מהריטב"א שבת כ"ג ע"ב ע"ש.

מדוע נקרא חג החנוכה ולא חג השמן

הרי עיקר הזכר אנו עושים לנס פח השמן?

יש להקשות: מדוע נקרא החג חנוכה, הרי הנס נעשה בשמן, אי"כ היה צריך לקרוא לחג הזה חג השמן, כך מקשה בחדושי הר"ם על חנוכה.

ומתיר: ע"פ מה שהקשו האחרונים דלכאורה נס החנוכה היה מיותר דהרי היה אפשר להדליק בשמן טמא דהרי קימ"ל טומאה הותרה בציבור, ומדוע נעשה נס לחינם, ומתירים דהא דאמרינן טומאה הותרה בציבור דווקא כשיש כבר מקדש, אבל לעשות מקדש ע"י היתר טומאה לא אמרינן, וכאן הרי באו פריצים וחללוהו אי"כ היה צריכים לחנך מחדש וכשמחנכים מקדש צריך להיות בטהרה לגמרי לכן היה צריכים את הנס של פח השמן, ובספר מעדני אשר פרשת תצוה תשי"ו הארכתי בעוד הרבה תרוצים על קושיא הנ"ל לפי הנ"ל אי"ש מדוע נקרא חג החנוכה דבשביל שהוא חינוך אין יכולים לסמוך על טומאה הותרה בציבור, לכן נעשה הנס לכן נקרא חנוכה.

מדור משיב כהלכה

מדור זה נועד ונערך ע"י ידידנו ר' מרדכי זיסקינד הגר שליט"א מנהטן

א. אין לנו חלק באלוקי ישראל. הנה היונים ציוו לכתוב על קרן השור אין לנו חלק באלוקי ישראל, האם יש דין למסור נפש על זה, או שעל זה אינו חייב למסור נפש.

ב. אשו משום חיציו. לכאורה הדליק נר חנוכה למעלה מכי אמה למ"ד אשו משום חיציו אמאי לא יצא ידי חובה, הרי בשעת ההדלקה מונח את העתיד שהנר יהיה למטה מכי אמה.

ג. לאחוז בעת הברכה. איתא בשו"ע או"ח (סי' ר"ו ס"ד): "כל דבר שמברך עליו לאכלו או להריח בו, צריך לאחוז בימינו כשהוא מברך", וכתב המ"ב (סק"ח): "הטעם משום חשיבות, וכן בכל ברכה שמברך על איזה מצוה, יש לו לאחוז הדבר ביד ימינו בשעת ברכה", ומבואר בדבריו שכשמברכים ברכת המצות צריך להחזיק ביד את המצוה. וא"כ יליע על מה סמכו העולם שכשמברכים ברכת להדליק נרות חנוכה לא מחזיקים ביד את המנורה, או כשמברכים על נרות שבת לא מחזיקים בידיים את הפמוטות עם הנרות שהם גוף המצוה, ומה שבנרות שבת מחזיקים ביד את הגפרור שמדליקים ממנו את הנרות ובחנוכה מחזיקים את השמש אין לזה ענין להמצוה עצמה, דדברים אלו הם לא גוף המצוה.

ד. ברכת הוראה לאחר גמר המצוה. לכאורה האידן יכול לברך ברכת הוראה לאחר חצי שעה מהדלקה הרי אז כבר אינו חייב במצוה ואינו נר של מצוה, ורק על נר של מצוה יכול לברך שעשה ניסים.

ה. מנורת החשמונאים של ברזל? הרמב"ן על התורה (סוף פר' יתרו) כתב דאין בבית המקדש ברזל מלבד הסכינים ששחטה לאו עבודה. וצ"ע דבמנחות (דף כ"ח ע"ב) איתא שהחשמונאים עשו המנורה משפודים של ברזל.

ו. להדליק על הסורגים מחוץ לביתו. האם אפשר להדליק על הסורגים שבחלון ביתו, שבעצם זה נמצא באויר רה"ר, ואולי לא נחשב הדלקה בביתו.

ז. גדר חובת הפרסומי ניסא. האם כל מצות הפרסומי ניסא בחנוכה הוא רק בהדלקת הנרות, או שכל היכא שיכול לפרסם הנס על ידי מה שלא יהיה נכלל במצוה זו, ורק חייבו אותו בהדלקת הנרות, אבל ככל שירבה בפרסום הנס על ידי אופנים אחרים ג"כ יהיה טוב.

ח. פרסומי ניסא לעוברין ושביין. צ"ע אמאי בחנוכה יש ענין לפרסם הנס ברה"ר כדי שיהא היכר לעוברין ושביין, ולא מספיק פרסומי ניסא כמו באכילת פסח וסיפור יציאת מצרים ומגילת אסתר שנעשה בתוך הבית ולא על הפתח הבית מבחוץ.

ט. פרסומי ניסא לעצמו. מי שנמצא על אי בודד האם גם מחוייב לפרסם הנס ולהדליק נר חנוכה, או שהיכא שאין שום איש בוודאי לא חייבוהו לפרסם הנס.

י. חידה. מי אנו אומרים לו (עכ"פ חלק מהשיטות) אעפ"י שמנהגו להדליק בשקיעת החמה, היום תמתין ואל תדליק בשקיעה אלא בצאת הכוכבים. (לא במוצי"ש).

כללי השתתפות

1. כל תשובה נכונה, אפילו לשאלה אחת תזכה את השולח להיכנס להגרלה על סך 1000 ₪.
2. כל תשובה נכונה על כל שאלה, הינה זכות נוספת להשתתף בהגרלה, כך שכל מי שישלח יותר תשובות לכל השאלות מגדיל את סיכויו בהגרלה.
3. כל חודש, בראש חודש תערך הגרלה בין כל השולחים, הזוכה ייבדקו תשובותיו, יתקבלו אך ורק תשובות מפורטות.
4. ניתן לשלוח כל שבוע את התשובות של אותו שבוע, או עד ראש חודש.
5. שימו לב חשוב מאוד: קבלת התשובות הינה אך ורק לפקס מערכת משיב כהלכה 077-5558617 או במייל meir.s1000@gmail.com נא לציין בתחילת המכתב על כמה שאלות השיבו, וכמו"כ שם מלא, כולל/ישיבה, ועיר וטלפון וכמו"כ נא לציין על איזה פרשה השיבו. [לברורים ופרטים נוספים בטלפון 0533154010 בשעות הערב בין 8:00 ל-9:00 בלבד]. השולחים בכתב יד, בפקס, להקפיד על כתב ברור וקריא שיהיה ברור לאחר משלוח הפקס. כתב לא ברור לא יכנס להגרלה. -יש עדיפות לשלוח תשובות מוקדם במייל כי כך זה ייכנס בעז"ל לספר שיצא לאור בעתיד בל"ג. -שאר עניני העול לא שייכים לפקס או מייל או טלפון זה, אלא כמצויין במסגרת ע"ג העולן בעמ' ד'.

תשובות ניתן לשלוח עד זאת חנוכה

האם בשבת אסור להשתמש בנר חנוכה

אף לאחר חצי שעה משום דהיה מוקצה בבין השמשות?

קימ"ל אורי"ח סימן תרע"ג דלאחר חצי שעה מותר להשתמש לאורו של נר חנוכה.

יש לחקור האם בשבת נמי מותר או דילמא כיון דאתקצאי בין השמשות והיה אסור ליהנות בין השמשות, אסור בכל השבת, דמיגו דאתקצאי בין השמשות אתקצאי לכל השבת.

הנה בשפת אמת שבת כ"א ע"ב כתב דיש ב' סברות לאסור בשבת ליהנות מנר חנוכה אף לאחר חצי שעה.

א. משום מיגו דאתקצאי בית השמשות, והיה אסור ליהנות דהיה בתוך החצי שעה אסור לכל השבת.

ב. כיון דהא דאסור להשתמש לאורה הוא משום היכר שהוא נר חנוכה, א"כ אם ישתמש אחר החצי שעה יאמרו שמשום זה הדליק, אך זה אינו דא"כ למה הדליק שעה מקודם, א"כ בשבת כיון דאינו יכול להדליק בלילה, שפיר יאמרו שידע שיהיה לו אח"כ איזה צורך ולכך הדליקו.

ומסיק: דיש להחמיר לדינא בזה שלא להשתמש בנר חנוכה בשבת אף לאחר חצי שעה.

אבל בשו"ת כתב סופר אורי"ח סימן ק"ל נשאל בשאלה הנ"ל, וכתב דלשיטת התוס' פסחים כ"ז ע"ב ד"ה יותץ, וכן בעי"ז ס"ו ע"ב ד"ה אמר רבא, וכן כתב במגן אברהם ארי"ח סימן שכ"ה ס"ק ט', ועיין בדעת תורה ארי"ח סימן שכ"ה האריך בזה דמוקצה מותר בהנאה, בודאי לא שייך לומר מיגו דאתקצאי בין השמשות, א"כ עכשיו נמי מוקצה, דאפילו אם הוא עכשיו מוקצה, מ"מ מוקצה מותר בהנאה.

ואפילו לשיטות שמוקצה אסור בהנאה, ה"מ כשעושה מעשה בהם כגון שמדליקם, או לסמוך עליהם כרעי המיטה, משא"כ הנאה הבא מעליה ליכא איסור וכן מבואר ברשב"א שבת כ"ט ד"ה כי אדליק דהא דמסיקין בכלים אף שאח"כ נעשים שברי כלים, דלא אסור אלא כשעביד מעשה בגו להדליקם או לסמוך עליהם כרעי המיטה אף במקומם אבל הנאה הבאה מאלה שרי.

ומביא ראיה דמותר: מהא דמבואר ברמ"א אורי"ח סימן תרע"ג ס"ק א' בשם הרשב"א דבליל שבת מותר להדליק בפסולי פתילות, ולא חיישינן שמא יטה, משום דאסור להשתמש לאורה, ומסיק ברמ"א דדוקא אם אינו נותן רק כדי שיעור מצוותו אז מותר להדליק, אבל אם נותן יותר אסור, כיון דמותר להשתמש לאורה וחיישינן שמא יטה, חזינן דאף בשבת מותר להשתמש אחר חצי שעה.

מדוע קידוש היום לא הוא פרסום הנס

הרי זה עדות שברא הקב"ה את העולם?

יש להקשות: על הא דקימ"ל אורי"ח סימן תרע"ג מי שאין לו כסף לקנות יין לקידוש היום ולנר חנוכה, רק לאחד מהם, נר חנוכה עדיף משום פרסום הנס, וקשה הא קידוש היום הוא עדות שהקב"ה ברא עלמו יש מאין, ואין לך זכרון נס גדול יותר מזה, א"כ מדוע נר חנוכה קדים, כך הקשה בשו"ת שבות יעקב ח"ג סימן מ"ט, וכן בגליוני הש"ס שבת כ"ג ע"ב, וכן בשו"ת אבני נור אורי"ח סימן תק"א ס"ק ג'.

איכא כמה תרוצים:

א. אצל הקב"ה לא שייך ענין נס כלל, רק אחרי שנברא העולם, והוקבע בו המנהג הטבעי לכן כל מה שהקב"ה כביכול משנה את הטבע הוא נס, משא"כ הבריאה עצמה שלא היה עדיין הטבע כלל אין זה בגדר נס, ומה שצריך להזכיר מעשה בראשית הוא לפי שיש אפקורסים מכחישינן חידוש העולם, אבל באמת אינו נס כלל, כך תירץ בגליוני הש"ס שבת כ"ג ע"ב.

ב. בודאי שקדוש היום הוא נמי פרסום הנס, מ"מ נר חנוכה עדיף שהוא בחוץ והוא פרסום הנס לרבים, משא"כ קידוש היום הוא פרסום הנס רק בביתו, כך תירץ בשו"ת שבות יעקב ח"ג סימן מ"ט, ומובא בשערי תשובה בארי"ח סימן תרע"ג, וכן תירץ בשו"ת אבני נור אורי"ח סימן תק"א ס"ק ג'.

מכתבים למערכת

איך קבע יעקב שיוסף מת משום שהכיר את בגדיו הרי קימ"ל דאין קובעין על אדם שמת ע"פ בגדיו

מה שהקשתם בשם הפוסקים על מה שכתוב בפרשת וישב ויכירה ויאמר כתונת בני חיה רעה אכלתהו טרף טרף יוסף, דיש להקשות איך קבע יעקב שבנו מת ע"פ בגדיו, הרי איתא במשנה יבמות ק"ב ע"א אין מעידין על אדם שמת אלא על פרצוף פנים, ולא מעידין עליו שמת ע"פ סימניו של בגדיו, ובגמ' מבואר הטעם דעל כן לא מהני הסימנים שבכליו משום דחיישינן לשאלה, א"כ איך סמך יעקב שמת בנו ע"פ הכתנת, ותרצתם בחמשה אופנים.

הגאון המפורסם רבי שמאי קהת גראס שליט"א דומ"ץ מחזיקי הדת

נראה לתרץ, בגי' אופנים: א) ע"פ מה דאיתא בשו"ת מהר"ם פאדוואה סימן ל"ו ומהר"ט חלק ב' סימן ל"ה, ותשובות גאון בתראי סימן כ"א מובא בעה"ש אה"ע סימן י"ז ס"ק קפ"ה דאפילו דחיישינן לשאלה זה רק בבגד אחד, אבל שישאלו כל בגדים לא חיישינן לשאלה דאין אדם מפשיט כל בגדיו ומשאלים לאחר עי"ש וכאן איתא באור החיים הקדוש בפסוק כ"ג שהפשיטו ממנו כל הבגדים עד שהיה ערום, ועיין במדבר עשרה הרוגי מלכות שהושלך לבור ערום ובא מלאך רפאל ועשה מהקמיע שהיה לו בצווארו של יוסף ועשה ממנו חלוק יפה מפני כבודו שלא יעמוד ערום, ויתכן שהביאו כל בגדיו של יוסף מוטבל בדם לפני יעקב על כן הוחלט שחיה רעה אכלתהו דלא מושלי איניש כל הבגדים, ב) עיין במסכת סופרים סוף פרק כ"א כשהביא הכתונת ליעקב לא האמין להם כל עיקר עד שעשה כמה סימנים, הרי שלא הוחלט שמת, ג) מחמת הכתונת שהיה בדם לא החליט יעקב שמת אלא שנעשה טריפה על ידי חיה אבל עדיין חי אלא שנעשה טריפה ועל זה התאבל שמונה באיזה מקום נטרף ועדיין חי שם, ועיין בסור יור"ד סימן כ"ט דטריפה ע"י אריה מירוש שעידין חיין אלא שנטרף ועדיין חי.

הרב יעקב ישראל מייזנער שליט"א לונדון

יש לציין מה שכתב הבאר היטב אה"ע סי' י"ז ס"ק ע"א וז"ל הא דחיישינן לשאלה דוקא חפץ אחד או שנים שאינו צריך להם ויוכל להיות בלא אותם כלים או שיש לו כלים אחרים בבית, אבל מי שיצא מביתו במלבושים שעליו לא היה משאילן הוא לאחרים וישאר הוא ערטילאי וגוי, דאם הכיר במלבושיו שהיה לבוש קודם הטביעה בשהיה אותו בספינה לא חיישינן לשאלה, עכ"ל. לפ"ז יעקב לא חשש לשאלה שהרי ידע שיוסף היה לבוש בהכתונת הפסים כששלח אותו, וכיון שהיה לבוש בכתונת אזלא היה חשש שיוסף היה משאילן לאחרים. א"כ כששלח יעקב את יוסף לראות מה שלום אחיו, אז הוא בקש ממנו שהוא יחזור וישיב דבר, ואח"כ כשיוסף לא חזר וגם ראה את בגדיו טבועים בדם, אז הוא קבע לעצמו שקרה אונס ליוסף ומת, אע"פ שעל סמך זה יתכן שלא היו מתירים איסור.

הרה"ג יצחק קדמון שליט"א שעלבים

יש להעיר דבלאו הכי לא היה יכול יעקב לקבוע על סמך הכתונת שיוסף מת, שהרי לא מצא הרוג הלבוש בכותונת זו, ולא ראה אלא את הכתונת בדם וגם לו יהי שזו כותונת יוסף, ולא השאילה לאחר, מנא לן שמת, אולי הים אינו מורה אלא שנפצע, ואולי כלל אינו דם שלו אלא שטיפל באיזה פצוע ונתלכלך בדמו וכו'. והרי אפילו לקולא אמרינן לפעמים שדם שבבגד אינו דמו של האדם שלבשו.

הרה"ג יוסף דויטש שליט"א בני ברק

נראה להעיר, מסכתות קטנות מסכת סופרים הוספה א פרק א הלכה ג' תני, מה עשה יעקב אבינו כשהביאו בניו את הכתונת בדם, לא האמין להן כל עיקר, אלא מלשון הפסוק לא משמע כן, שהרי יעקב אבינו האמין שאכן נטרף יוסף, אמנם בספר תורה שלימה הביא מהמדרש שהביאור בפסוק כן הוא האחים אמרו ליעקב אבינו הכר נא באת הכתונת בנך היא אם לא ועל זה נאמר ויכרה ויאמר כתונת בני, כך אמר יעקב ואת ההמשך אמר יהודה חיה רעה אכלתהו טרף טרף יוסף הרי לנו כי יהודה הוא זה שאמר זאת, אבל יעקב מעולם לא האמין שיוסף נטרף ע"י חיה רעה, ולפי הני"ל אתי שפיר שיעקב לא קבע כלום ע"י הבגדים.

איך ניזוק יוסף כשהלך בשליחות אביו לראות שלום אחיו

הרי שלוחי מצוה אינם ניזוקים

מה שהקשתם על מה שכתוב בפרשת וישב וישב וימכרו את יוסף לישמעאלים וגוי' דיש להקשות איך הגיע היזק ליוסף שמכרו אותו, הא הלך בשליחות אביו לראות את שלום אחיו, א"כ הוא שליח מצוה של כיבוד אב, וקימ"ל בגמ' פסחים ח' ע"ב דשלוחי מצוה אינם ניזוקים, ותרצתם בחמשה אופנים.

הגאון רבי דוד ליסיצין שליט"א ראש כולל היכל התלמוד ת"א

מה שתרצתם בשם הישמח משה דכיון דאמרינן בגמ' מגילה ט"ז ע"ב גדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב, א"כ יוסף שלמד עם יעקב, א"כ מצות תלמוד תורה יותר גדול ואסור לו לבטלה אף באופן של כיבוד אב, לכן לא מהני שיהא בכלל שלוחי מצוה אינם ניזוקים לכן הגיע ההיזק עליו, נראה להעיר דח"ו לומר שאם אביו מצווהו להביא כוס תה באמצע הלימוד שיהא אסור להביאו, והטעם אף שתלמוד תורה כנגד כולם בכל זאת כל מצוה שאי אפשר שתיעשה על ידי אחרים תלמוד תורה נדחית כי תלמוד תורה צריך על מנת לעשות, ופה לא היה ליעקב שלוח נאמן ומסור כיוסף, גם יעקב היה איש תם וישב אהלים ובכל זאת הלך מחמת כיבוד אב ואם לחר.

איזה הצלה עשה ראובן במה שהכניס את יוסף לבור נחשים ועקרים

מה שהקשתם בשם הראשונים על הא שכתוב בפרשת וישב וישמע ראובן ויצלחו מידם, איזה הצלה עשה במה שהכניסו לבור מלא נחשים ועקרים, הא קימ"ל יבמות קכ"א נפל לבור מלא נחשים ועקרים מעידים עליו שמת, ותרצתם בחמשה באופנים.

שמעתי מכ"ק מרן האדמו"ר מצאנז שליט"א בל"ב ב' דתוכה האי שנת תרנ"ז נפלא

כיון שיוסף היה דבוק בתורה כמו שכתוב התרגום על הפסוק כי בן "זקונים הוא לו" בר חכים אז ידע ראובן בברור שעם כח התורה לא יזיקו לו הנחשים כלל כעין דאיתא בגמ' מכות י' ע"א א"ר יהושע בן לוי, מאי דכתיב תהלים קכ"ב עומדות היו רגליו בשערי ירושלים, מי גרם לרגליו שיעמדו במלחמה, שערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה, א"כ גם כאן ראובן היה לו ברור שיוסף שהוא בר חכים יצלל מהנחשים ועקרים.

הרה"ג יוסף ויכלדר שליט"א ירושלים

נראה להעיר, דהחיד"א בספרו פני דוד העתיק מה שמצא בכתב יד מנימוקי רבינו ישעיה מטרנאני הראשון התוספות ר"ד שהקשה את זאת השאלה, ותרץ שדוקא בבור מלא נחשים ועקרים מעידין עליו שמת, כי אגב איצטא הם מזיקים, היינו מחמת כך שנפל עליהן ודוחק אותם הם מזיקים. וכאן בבור אצל יוסף הם היו בחורין ולא היה איצטא, ובסכת ברכות ל"ג אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק, אמר רב ששת לא שנו אלא נחש אבל עקרב פוסק מתיבי נפלל גוב אריות אין מעידין עליו שמת נפל לחפירה מלאה נחשים ועקרים מעידין עליו שמת שאני התם דאגב איצטא מזקי, ומפרש רש"י אגב איצטא, כשנפל עליהם ודחקם הזיקוהו.

הרה"ג יואל אברהם מושקוביץ שליט"א ירושלים כולל סאטמאר

נראה לציין מה שמתרץ בקדושת יו"ט תוכה אות י"ב ע"פ מה שכתב בבאר מים חיים, והבור ריק אין בו מים, על דרך שדרשו ב"ר פרק ל"ח ס"ק י"ד ותהי שרה עקרה אין לה ולד, כל מקום שנאמר אין מכלל דהוי לה, וכמו כן הוא כאן, כי מתחילה היה בו מים אך בעת שהיו רוצים להפילו נתייבש המים ונשאר הבור ריק, וא"כ מכיון שראה ראובן שנעשה נס ונתייבש המים, הבין שודאי יעשה לנו הקב"ה נס להינצל, גם מאנשים ועקרים, דלא עבד קוב"ה ניסא למגנא, וזהו במלאו ליבו להשליכו אל הבור, והיה בטוח על חסדי ה' שנעשה עמו אות לטובה אות וישמריהו ויצלחו מהנחשים ועקרים לבלתי נגוע אליו להרע לו.

נראה לציין עוד כמה תרוצים בענין זה, דהרג"ז בכתבים על התורה סי' ס"א תירץ דכמו שמבואר בברכות ל"ג שאין ערוד ממת אלא החטא ממת, י"ל דבטוח היה ראובן שהנחשים ועקרים לא ימיתו את יוסף, והדברי יואל תירץ עפ"י המבואר במדרש רבה שהיו שם שני בורות, א' מלא צורות וא' מלא עקרים, וי"ל דראובן רצה להשליכו להבור מלא צורות ומשו"ה דייק לומר אל הבור הזה, ובאמת כך עשו השבטים, אלא דהנחשים ועקרים שהיו בבור השני הרגישו שיש צדיק גדול באידך בור ורצו שם כדי להזיקו כי ידוע שחיות ועופות הטמאים באים מהכחות הטומאה, והם שונאים את הקדושה בטבע, ומשו"ה הלכו להזיקו, אלא שהצילו הקב"ה.

האם יש ענין לעשות יו"ט ביום הלידה

מה שהבאתם מחלוקת הפוסקים האם יש ענין לעשות יו"ט ביום ההולדת.

הרה"ג רבי שלמה אפרים רויט שליט"א ירושלים מח"ס ידוע ה' ימי תמימים על עניני יום הולדת

ברצוני להוסיף ידיעה נכבדה על המאמר של תגינת יום הולדת שהופיע בגליון פ' וישב, שמעתי בשם הגרש"ז זצ"ל שכל הקפידא שלא לנהוג יום הולדת הוא רק עד הבר מצוה, אבל אח"כ שפיר יש לו לשמח שבאותו יום כשנעשה בן י"ג נתחייב במצוות. וכן מתאמרא משמיה דהאמרי אמת זצ"ל.

הרה"ג רבי משה יחיאל הכהן ראטה שליט"א ירושלים

יש לציין מש"כ בעל התפארת ישראל בצוואתו ירחון המעין, תמוז תשע"א שביום הלידה יכתבו לו אחיו ואחיותיו ברכת מזל טוב, ולא לשנות רק אם יש אונס גמור, ובספר דברי יחזקאל פרשת וקהל הביא שהרה"ק בעל דברי יחזקאל משינוא היה נוהג ביום ההולדת שלו להתפלל לפני העמוד, ובשו"ת הד"ר מהגר"מ הינבר הביא בשם רבו ר"צ מסטרעטין שעלה ליתור ביום ההולדת שלו, ובמנהגי חתם סופר סימן ז' אות י"ד שביום ההולדת היה משלים החומש עם התלמידים ונתן להם מטבעות לקנות לחמי חלב, וגם בהקדמה לכתב סופר עה"ת כתב בנו ר"ש אבד"ק בערגסאז שהיה רגיל ביום הולדתו לסיים מסכתא, ובספר אמרתך חיינו עמ' 246 כתב שהרה"ק ר"י מטלאנא אמר בשם זקינו רמ"מ מטלאנא שביום ההולדת יש כח לבקש ולהתחנן כמו שמרומז בפסוק תהלים ב' י"ז אני היום ילדתיך אבל ממני ואתנה, ובספר פני יהודע לבעל הבן איש חי ברכות כ"ח ע"א כתב דהגמ' קאמר דראב"ע בההוא יומא שמינהו לנשיא בר תמני סרי שני הוה, ודקדק דאמאי לא קאמר בההוא זמנא ולא בההוא יומא משום שאותו היום היה יום הולדתו, וידוע שיום הלידה יהיה המזל של האדם חזק ומוצלח, על כן נוהגים שכל אדם יעשה ביום לידתו יום טוב לעצמו.

גליון זה נודב ע"י ידידיו	גליון זה נודב ע"י ידידיו
הרב יהושע קליין שליט"א	הרב יהודה זיכרמן שליט"א
ירושלים	בית שמש
לזיכוי רבבות לרגל ימי החנוכה	לרגל שמחת הולדת בנו במז"ט
יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות	יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות
ירוה נחת מכל יוצאי חלציו	ירוה נחת מכל יוצאי חלציו
ויצלחו בכל אשר יפנה	ויצלחו בכל אשר יפנה

תגובות אפשר לשלוח **עד יום ב' בערב**

להרב **אשר אנשיל שוורץ** שליט"א רח' תכלת מדרדכי 4/15 רמת בית שמש

פקס: 077-4448278 מייל: LEVIBER@GMAIL.COM

לבירורים בכל ענייני המערכת, בטל: 053-3166560